

NĚKOLIK POZNÁMEK K ZÁKONU O NELÉKAŘSKÝCH ZDRAVOTNICKÝCH POVOLÁNÍCH

Lukáš Prudil

Pod číslem 96 byl ve Sbírce zákonů publikován nový zákon o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů, zkráceně zákon o nelékařských zdravotnických povoláních (dále jen zákon). Jedná se o předpis, který byl dlouho zdravotnickými pracovníky očekáván, a který by měl vyplnit mezeru, která v oblasti vzdělávání zdravotnických pracovníků existovala. Vzhledem k tomu, že podstatná část zákona nabývá účinnosti dnem 1. dubna 2004 (další části pak dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost), je na místě podat alespoň základní informace o obsahu zákona. Rozsah článku neumožňuje podat podrobnější komentář ke všem ustanovením zákona, příspěvek se proto soustředí na ty části, které jsou nejaktuálnější a na ty otázky, které jsou předmětem četných dotazů zdravotnických pracovníků.

Předmět úpravy zákona

Zákon upravuje tři oblasti:

- 1) podmínky získávání způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče
- 2) celoživotní vzdělávání zdravotnických pracovníků a vzdělávání jiných odborných pracovníků
- 3) podmínky uznávání způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání pro státní příslušníky členských států Evropské unie, kteří získali odbornou způsobilost k výkonu zdravotnického povolání v jiném členském státě než v České republice, a podmínky uznávání způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání a činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče pro státní příslušníky mimo členské státy Evropské unie a pro absolventy akreditovaných zdravotnických studijních programů v České republice v jiném jazyce než českém.

Je jen na místě, že zákon pokrývá všechny uvedené okruhy a měl by tak komplexně upravovat vzdělávání zdravotnických pracovníků s výjimkou vzdělávání lékařů, zubních lékařů a farmaceutů, které je upraveno zvláštním zákonem.

Základní podmínky způsobilosti k výkonu povolání zdravotnického pracovníka a jiného odborného pracovníka

Nově jsou zakotveny tři základní podmínky pro výkon povolání, a to konkrétně odborná způsobilost, zdravotní způsobilost a bezúhonnost. Odborná způsobilost se získává podle zákona a některé její podmínky jsou dále zmíněny v tomto příspěvku.

Zdravotní způsobilost zjišťuje a lékařský posudek o ní vydává praktický lékař, u zaměstnanců lékař závodní preventivní péče. Podrobnosti pro posouzení zdravotní způsobilosti budou upraveny prováděcím právním předpisem, který v době sepsávání tohoto příspěvku nebyl publikován. Zdravotníci pracovníci jsou povinni podrobit se lékařským prohlídkám za účelem posouzení zdravotní způsobilosti ve stanovených termínech (opět upraví podrobněji prováděcí předpis) a v odůvodněných případech též na vyžádání zaměstnavatele, jde-li o zaměstnance nebo na vyžádání správního úřadu (zpravidla krajského úřadu), který zdravotnickému pracovníkovi, poskytujícímu zdravotní péči vlastním jménem, vydal oprávnění k provozování zdravotnického zařízení podle zvláštního právního předpisu. Toto ustanovení je rozumnou reakcí na kritiku, kdy u provozovatelů privátních zdravotnických zařízení – fyzických osob, bylo poměrně obtížné např. při podezření na nadměrné užívání alkoholu nebo zneužívání návykových látek přimět fyzickou osobu k podstoupení lékařské prohlídky. Značným nedostatkem je, že nebyl v souvislosti s přijetím zákona novelizován rovněž zákon č. 160/1992 Sb., o zdravotní péči v nestátních zdravotnických zařízeních, zejména pak jeho § 13, který stanoví podmínky pro zrušení registrace nestátního zdravotnického zařízení.

Za bezúhonnou se pro účely zákona považuje osoba, která nebyla pravomocně odsouzena za úmyslný trestný čin nebo za trestný čin spáchaný z nedbalosti v souvislosti s poskytováním zdravotní péče, nebo ten, na něhož se hledí jako by nebyl odsouzen. Bezúhonnost se dokládá výpisem z evidence Rejstříku trestů, který nesmí být starší tří měsíců. Je třeba zdůraznit, že u úmyslných trestných činů nemusí být dána jejich souvislost s výkonem povolání, může jít např. o trestné činy daňové.

Způsoby výkonu povolání zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků

Zákon rozlišuje tři způsoby výkonu povolání, a to:

- 1) Výkon povolání bez odborného dohledu, což je výkon činností, ke kterým je zdravotnický pracovník způsobilý na základě indikace lékaře, zubního lékaře nebo farmaceuta a které provádí bez ohledu na přítomnost nebo dosažitelnost rady a pomoci lékaře, zubního lékaře nebo farmaceuta; prováděcí předpis může stanovit rovněž činnosti, které je zdravotnický pracovník oprávněn vykonávat i bez indikace lékaře, zubního lékaře nebo farmaceuta.
- 2) Výkon povolání pod odborným dohledem, což je výkon činností, ke kterým je zdravotnický pracovník nebo jiný odborný pracovník způsobilý, nebo ke kterým způsobilost získává, při dosažitelnosti rady a pomoci zdravotnického pracovníka způsobilého k výkonu těchto činností bez odborného dohledu a v rozsahu, který tento zdravotnický pracovník určí.
- 3) Výkon povolání pod přímým vedením je výkon činností, ke kterým je zdravotnický pracovník nebo jiný odborný pracovník způsobilý, nebo ke kterým způsobilost získává, při stále přítomnosti a podle pokynů zdravotnického pracovníka způsobilého k výkonu těchto činností bez odborného dohledu a v rozsahu, který tento zdravotnický pracovník určí.

I v tomto směru by tedy měly být odstraněny dosavadní pochybnosti a nejasnosti v tom, kdo a za jakých podmínek je oprávněn vykonávat zdravotnické povolání. Míra dohledu příp. vedení jiného zdravotnického pracovníka bude mít vliv i na odpovědnost

vztahy, které se vytváří v rámci vztahů pracovních právních.

V hlavě II zákona jsou obsáhlé zpracovány podmínky získávání způsobilosti jednotlivých zdravotnických pracovníků např. všeobecné sestry, porodní asistentky, ergoterapeuta. Není předmětem tohoto článku zabývat se konkrétními podmínkami u jednotlivých odborností. V hlavě III jsou upraveny podmínky získávání způsobilosti jiných odborných pracovníků.

Osvědčení k výkonu zdravotnického povolání bez odborného dohledu vydá zdravotnickému pracovníkovi na základě jeho písemné žádosti Ministerstvo zdravotnictví, pokud žadatel splnil podmínky pro výkon povolání bez odborného dohledu stanovené zákonem. V § 67 zákon stanoví obsah žádosti o osvědčení. Osvědčení se zpravidla vydává na období 6 let. Zdravotnický pracovník, který získal osvědčení, může ke svému označení odbornosti připojit též označení „Registrovaný/á“. Ministerstvo rovněž může za stanovených podmínek rozhodnout o zamítnutí nebo odejmutí osvědčení.

Akreditace

Vzdělávací programy (specializační vzdělávání, certifikované kurzy, akreditované kvalifikační kurzy) mají být podle nového zákona realizovány v akreditovaných zařízeních, kterými jsou zdravotnická zařízení nebo jiné právnické nebo fyzické osoby, kterým Ministerstvo zdravotnictví udělilo akreditaci. Akreditační řízení se zahajuje na základě podání žádosti Ministerstvu zdravotnictví. Obsah žádosti a průběh akreditačního řízení je upraven v § 46 a násl. zákona.

Je povinností Ministerstva zdravotnictví zveřejňovat ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví seznam akreditovaných zařízení a dobu, na kterou jim byla akreditace udělena, a seznam subjektů, jimž byla akreditace odejmuta.

Formy vzdělávání

Zákon upravuje následující formy vzdělávání:

- 1) akreditovaný kvalifikační kurz
- 2) celoživotní vzdělávání
- 3) specializační vzdělávání
- 4) certifikovaný kurz.

Žádost o zařazení do akreditovaného kvalifikačního kurzu podává uchazeč akreditovanému zařízení buď prostřednictvím zdravotnického zařízení nebo jiného zařízení, které je jeho zaměstnavatelem, nebo svým jménem, pokud absolvuje akreditovaný kvalifikační kurz na své náklady (§ 51 odst. 4 zákona). Jedná se o poměrně nevhodné rozlišení způsobu podávání žádosti o zařazení do kurzu, neboť si lze představit situaci, kdy uchazeč bude sice zaměstnancem, ale bude nést náklady kurzu sám. Bylo by zřejmě logičtější uvést, že žádost je podávána prostřednictvím zaměstnavatele nebo ji podává sám uchazeč.

Účast na vzdělávání v akreditovaných kvalifikačních kurzech se považuje za zvyšování kvalifikace ve smyslu zákoníku práce. Dle ustanovení § 126 odst. 2 zákoníku práce je účast na školení a studiu při zaměstnání za účelem prohloubení kvalifikace k výkonu práce sjednané v pracovní smlouvě je výkonem práce, za který přísluší zaměstnanci mzda. Akreditovaný kvalifikační kurz se ukončuje závěrečnou zkouškou před zkušební komisí podle zkušební řádu, který bude stanoven prováděcím právním předpisem. O úspěšně vykonané závěrečné zkoušce vydá ministerstvo osvědčení o získané odborné způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání.

Celoživotní vzdělávání je uskutečňováno v různých formách např. v certifikovaných kurzech, inovačních kurzech, odborných stážích. V rámci celoživotního vzdělávání uskutečňují specializační vzdělávání a certifikované kurzy akreditovaná zařízení, ostatní formy celoživotního vzdělávání mohou zabezpečovat rovněž zdravotnická zařízení nebo jiné fyzické nebo právnické osoby, včetně právnických osob v působnosti jiných rezortů než Ministerstva zdravotnictví.

Specializačním vzděláváním a jeho úspěšným zakončením atestační zkouškou získává zdravotnický pracovník specializovanou způsobilost k výkonu specializovaných činností příslušného zdravotnického povolání a psycholog a logoped odbornou a současně specializovanou způsobilost k výkonu příslušného zdravotnického povolání.

Absolvováním certifikovaného kurzu se pak získává zvláštní odborná způsobilost pro úzce vymezené činnosti. Certifikované kurzy provádí akreditovaná zařízení, kterým byla udělena akreditace k uskutečňování vzdělávacího programu certifikovaného kurzu.

K průběžnému zaznamenávání druhu a délky získaného vzdělání, vykonaných zkoušek, průběhu celoživotního vzdělávání a druhu a délky vykonávané činnosti při výkonu povolání zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků slouží průkaz odbornosti, který vydává na žádost zdravotnických pracovníků ministerstvo.

Přechodná ustanovení

Pro zdravotnické pracovníky, kteří v současné době vykonávají své povolání, jsou zřejmě nejpodstatnější přechodná ustanovení zákona, která mimo jiné stanoví podmínky, za jakých je uznávána stávající specializace zdravotnických pracovníků.

Dle ustanovení § 96 odst. 1 zákona pokud zdravotnický pracovník získal odbornou nebo specializovanou způsobilost k výkonu zdravotnického povolání podle dřívějších právních předpisů způsobem neodpovídajícím tomuto zákonu, přízná ministerstvo způsobilost k výkonu zdravotnického povolání podle tohoto zákona na

základě jeho písemné žádosti. Je tedy starostí zdravotnických pracovníků, aby se obrátili na ministerstvo s příslušnou žádostí.

Pomaturitní specializační studium a speciální příprava, které zdravotničtí pracovníci nebo jiní odborní pracovníci absolvovali podle dosavadních právních předpisů, se považují za specializační vzdělávání (ve smyslu nového zákona). Do dvou let od nabytí účinnosti zákona 96/2004 Sb. probíhá specializační vzdělávání podle dosavadních právních předpisů. Osoby zařazené do specializačního pomaturitního studia nebo speciální přípravy podle dosavadních právních předpisů ji dokončí podle těchto předpisů.

Specializovanou způsobilost v oboru studia mají též absolventi studia na vyšších a středních zdravotnických školách v oboru diplomovaná dětská sestra, diplomovaná sestra pro intenzivní péči, diplomovaná sestra pro psychiatrii, sestra pro psychiatrii nebo sestra pro intenzivní péči, pokud bylo studium prvního ročníku zahájeno nejpozději ve školním roce 2003/2004; je-li studium kratší než 3 roky, je podmínkou získání specializované způsobilosti předchozí absolvování střední zdravotnické školy v oboru zdravotní sestra nebo dětská sestra nebo všeobecná sestra.

Jiní odborní pracovníci, kteří složili specializační zkoušku (atestaci) do konce roku 2009 podle dosavadních právních předpisů, jsou považováni za zdravotnické pracovníky se specializovanou způsobilostí k výkonu povolání bez odborného dohledu v příslušném oboru činnosti. Jiní odborní pracovníci, s výjimkou absolventů psychologie, kteří ke dni nabytí účinnosti zákona vykonávali povolání jiného odborného pracovníka nejméně 20 let, jsou považováni za zdravotnické pracovníky s odbornou způsobilostí k výkonu povolání bez odborného dohledu.

Do dvou let ode dne nabytí účinnosti zákona není osvědčení podmínkou pro výkon povolání bez odborného dohledu (§ 96 odst. 6 zákona).

Zákon v přechodných ustanoveních upravuje rovněž možnost získání osvědčení na kratší dobu v závislosti na délce dosavadní praxe.

Závěr

Jak již bylo zmíněno, součástí zákona jsou i ustanovení, která se týkají uznávání vzdělání cizích státních příslušníků, ať již ze členských států Evropské unie či nečlenských států. Je to téma, které přesahuje rámec tohoto článku a bude třeba mu věnovat samostatnou pozornost.

Lze očekávat, že teprve poté, co zákon nabude účinnosti a bude aplikován v praxi, se objeví dosud netušené problémy a výkladové obtíže, ty budou zcela jistě předmětem dalších odborných rozborů a příspěvků.

Článek byl zpracován v souvislosti s řešením grantového projektu IGA MZ ČR NR/7960-3.